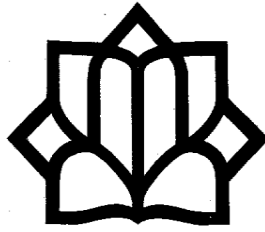

سلامت و رفاهیت

دانشگاه کاشان

دانشکده علوم انسانی

گروه روان شناسی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته روان شناسی تربیتی

عنوان

**« بررسی مقایسه ای راهبردهای مقابله ای و بهزیستی شخصی مادران
کودکان با و بدون ناتوانی های یادگیری و مقایسه میزان سازگاری
کودکان با و بدون ناتوانی های یادگیری »**

استاد راهنما:

دکتر محمد رضا تمنایی فر

توسط:

طاهره جوشقان نژاد

بهمن ماه ۱۳۹۲

تقدیم به ؛

آنان که مهر آسمانی شان آرام بخش آلام زمینی ام است ؛

به استوارترین تکیه گاهم،دستان پر مهر پدرم

به سبزترین نگاه زندگیم،چشمان سبز مادرم

که هرچه آموختم در مکتب عشق شما آموختم و هرچه بکوشم قطره ای از دریای بی کران

مهربانیتان را سپاس نتوانم بگویم.

امروز هستی ام به امید شماست و فردا کلید باغ بهشتم رضای شما...

را آوردی گران سنگ تر از این ارزان نداشتم تا به خاک پایتان نثار کنم،باشد که حاصل تلاشم

نسیم گونه غبار خستگیتان را بزداید.

بوسه بر دستان پر مهرتان ...

و؛

خواهران و برادران عزیزم که همیشه همراه و پشتیبان من در زندگی بوده اند.

کیستم من ذره ای اندر زمین بر آسمان ، پر

زنان همبال پرواز زمانم ز دل شادی بگیرم نی ز نی ، از درون مستی

بگیرم نی زمی

دل سپارم من به گل یا هر نگاه آتشین،عاشقم بر خاک گوهر پرور ایران زمین

هر لطفی را سپاسی است؛

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت؛

شکر و سپاس خدا را که بزرگترین امید و یاور در لحظه لحظه زندگیست...

گرامی ترین مراتب سپاس و قدردانی خود را به پیشگاه استاد فرهیخته جناب آقای دکتر محمد رضا تمنائی فر استاد راهنمای بزرگوارمکه با نکته های دلاویز و گفته های بلند، صحیفه های سخن را علم پرور نموده و همواره راهنما و راه گشایم بودند، تقدیم می نمایم.

همچنین؛ بر خود می دانم با سپاس بی دریغ خدمت از اساتید گران مایه ام جناب دکتر علی یزدخواستی و دکتر محسن نیازی که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش را با راهنمایی ها نظرات ناب، کار ساز و سازنده خود بارور ساختند؛ تقدیر و تشکر نمایم.

با امتنان بیکران از مساعدت های بی شائبه ی جناب آقای دکتر محسن نیازی نماینده تحصیلات تکمیلی و با تشکر خالصانه خدمت همه کسانی که به نوعی مرا در به انجام رساندن این مهم یاری نموده اند.

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی مقایسه ای راهبردهای مقابله ای و بهزیستی شخصی مادران کودکان با و بدون ناتوانی های یادگیری و مقایسه میزان سازگاری کودکان با و بدون ناتوانی های یادگیری انجام شد. این مطالعه به روش علی مقایسه ای بوده است. جامعه پژوهش شامل کلیه کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری و کودکان عادی پایه ۳ تا ۶ ابتدایی و مادران آن ها در شهرستان قم در سال ۹۲-۹۱ بود، ۶۰ نفر از کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری و مادران آن ها به صورت نمونه گیری در دسترس و ۶۰ نفر از کودکان عادی و مادران آنها به روش همتاسازی انتخاب شدند. برای گردآوری داده ها از پرسشنامه های بهزیستی شخصی (PWI-A)، راهبرد های مقابله ای (CISS) و سازگاری سینه ها و سینگ استفاده شد. برای تحلیل داده های پژوهش از شاخص آماری آزمون t مستقل استفاده شد. نتایج تحلیل داده ها نشان داد که بین بهزیستی شخصی دو گروه از مادران دارای کودکان با و بدون ناتوانی یادگیری تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین بین راهبرد های مقابله ای مادران هر دو گروه از نظر آماری تفاوت معناداری دیده شد. علاوه بر این نتایج آزمون t نشان داد که بین سازگاری (عاطفی- آموزشی) هر دو گروه تفاوت معناداری وجود دارد.

کلمات کلیدی: راهبردهای مقابله ای، بهزیستی شخصی، سازگاری، مادران، کودکان،

ناتوانی یادگیری

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	۱- فصل اول : کلیات تحقیق
۲	۱-۱- مقدمه.....
۳	۱-۲- بیان مسأله.....
۷	۱-۳- اهمیت و ارزش موضوع پژوهش.....
۱۰	۱-۴- اهداف پژوهش.....
۱۱	۱-۵- فرضیه های پژوهش.....
۱۱	۱-۶- تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی.....
۱۴	۲- فصل دوم : پیشینه تحقیق
۱۵	۲-۱- مقدمه.....
۱۵	۲-۲- مبانی نظری پژوهش.....
۱۵	۲-۲-۱- ناتوانی های یادگیری.....
۱۷	۲-۲-۱-۱- تاریخچه.....
۱۸	۲-۲-۱-۲- بر چسب ها.....
۱۸	۲-۲-۱-۳- تعریف ناتوانی های یادگیری.....
۲۳	۲-۲-۱-۴- شیوع.....
۲۴	۲-۲-۱-۵- طبقه بندی انواع ناتوانی های یادگیری.....
۲۵	الف) اختلال مربوط به خواندن.....
۲۶	ب) اختلال مربوط به نوشتن.....

۲۷(ج) اختلال مربوط به ریاضیات
۲۹۲-۲-۱-۶- سبب شناسی
۲۹الف) آسیب های مغزی
۲۹ب) ژنتیک
۳۰ج) جنبه های عصب-روانشناختی
۳۰د) عوامل محیطی
۳۰ر) عوامل آموزشی
۳۱۲-۲-۱-۷- ویژگی های کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری
۳۱الف) هوش
۳۱ب) مهارتهای فراشناختی
۳۲ج) نقص حرکتی
۳۲د) نقص ادراکی
۳۲ذ) نقص زبانی
۳۳ر) نقص حافظه و تفکر
۳۳ز) نقص توجه
۳۳ه) مشکلات تحصیلی
۳۴و) برانگیزی بودن/انعکاسی بودن
۳۴ی) سازش نیافتگی اجتماعی و عاطفی/هیجانی
۳۹۲-۲-۱-۸- اثرات ناتوانی کودکان بر خانواده

- ۴۲ ۹-۱-۲-۲- برنامه ها و راهبرد های آموزشی/درمانی
- ۴۶ ۲-۲-۲- سبک های مقابله
- ۴۶ ۱-۲-۲-۲- مقابله با استرس
- ۴۶ ۲-۲-۲-۲- مفاهیم و تعاریف مقابله با استرس از دیدگاه های مختلف
- ۵۰ دیدگاه موس
- ۵۱ دیدگاه لازاروس و فولکمن
- ۵۵ دیدگاه آیرز
- ۵۵ دیدگاه فیلیپس و یارویس
- ۵۶ دیدگاه الیس
- ۵۶ دیدگاه اندلر و پارکر(شیوه های سه گانه مقابله)
- ۵۶ الف (مقابله متمرکز بر مسأله
- ۵۷ ب)مقابله متمرکز بر هیجان
- ۵۹ ج (مقابله متمرکز بر اجتناب
- ۶۰ ۳-۲-۲-۲- روش های مقابله با فشار روانی
- ۶۱ ۴-۲-۲-۲- سه مرحله فرآیند مقابله
- ۶۱ الف) دریافت معنی و ارزیابی و سازمان بندی مجدد
- ۶۱ ب) حل مسأله و رفتار مناسب
- ۶۲ ج) روشهای حمایتی و مکانیسمهای دفاعی
- ۶۲ ۵-۲-۲-۲- عوامل موثر در ارزیابی وقایع استرس زا
- ۶۴ ۶-۲-۲-۲- منابع سازگاری یا مقابله موثر

- ۶۶ ۷-۲-۲-۲-۲ طبقه بندی فرآیندهای مقابله
- ۶۶ ۸-۲-۲-۲-۲ کار کردهای مقابله
- ۶۷ ۹-۲-۲-۲-۲ تفاوت های فردی و مقابله با استرس
- ۶۸ ۱۰-۲-۲-۲-۲ روش های مقابله و تفاوت های جنسیتی
- ۶۸ الف) دیدگاه اجتماعی شدن
- ۶۸ ب) دیدگاه ساختاری
- ۶۹ ۱۱-۲-۲-۲-۲ مقیاس های مقابله
- ۷۰ ۱-۱۱-۲-۲-۲ پرسش نامه مقابله با موقعیت های تنش زا
- ۷۱ ۲-۱۱-۲-۲-۲ مقیاس مقابله (COPE)
- ۷۳ ۳-۲-۲-۲ بهزیستی
- ۷۴ ۱-۳-۲-۲-۲ تعریف بهزیستی و برخی مفاهیم مرتبط
- ۷۵ ۲-۳-۲-۲-۲ بهزیستی ذهنی
- ۷۷ ۳-۳-۲-۲-۲ بهزیستی روانی
- ۷۹ ۴-۳-۲-۲-۲ دیدگاه های مرتبط با بهزیستی روانی
- ۷۹ مدل ریف وهمکاران
- ۸۴ نظریه فرانکل
- ۸۴ الگوی ویسینگ و وان دان
- ۸۵ ۵-۳-۲-۲-۲ بهزیستی شخصی
- ۸۸ ۱-۵-۳-۲-۲-۲ ارتباط بهزیستی شخصی با متغیر های دیگر
- ۸۹ ۲-۵-۳-۲-۲-۲ عوامل موثر بر بهزیستی
- ۸۹ ۶-۳-۲-۲-۲ ویژگی های افراد شاد

۹۰	۲-۳-۷- ارتباط و هم پوشانی راهبردهای مقابله ای و بهزیستی روانی.....
۹۲	۳-۲ - پیشینه تحقیقات انجام یافته
۹۲	۲-۳-۱- پژوهش های داخل
۱۰۱	۲-۳-۲- پژوهش های خارج
۱۱۰ خلاصه فصل.....
۱۱۱	فصل سوم : روش تحقیق
۱۱۲	۳-۱- مقدمه.....
۱۱۳	۳-۲- روش پژوهش
۱۱۳	۳-۳- جامعه آماری.....
۱۱۴	۳-۴- نمونه آماری و روش نمونه گیری.....
۱۱۴	۳-۵- ابزار اندازه گیری.....
۱۱۴	۳-۵-۱- پرسشنامه مشخصات عمومی.....
۱۱۴	۳-۵-۲- پرسشنامه مقابله با شرایط پر استرس (CISS).....
۱۱۶	۳-۵-۳- پرسشنامه بهزیستی روانی (PWI-A).....
۱۱۸	۳-۵-۴- پرسشنامه سازگاری.....
۱۲۰	۳-۶- روش اجرای پژوهش.....
۱۲۱	۳-۷- شیوه ی تجزیه و تحلیل آماری.....
۱۲۲	فصل چهارم: یافته های تحقیق
۱۲۳	۴-۱- مقدمه.....
۱۲۳	۴-۲- یافته های توصیفی.....

۱۳۴ ۳-۴ - یافته های استنباطی
۱۴۰	فصل پنجم: خلاصه یافته ها ، بحث و نتیجه گیری
۱۴۱ ۱-۵ - مقدمه
۱۴۱ ۲-۵ - بحث و نتیجه گیری
۱۵۸ ۳-۵ - پیشنهادات
۱۵۸ ۴-۵ - محدودیت ها
۱۵۹ فهرست منابع
۱۵۹ الف) فارسی
۱۷۱ ب) لاتین
۱۸۳ ضمائم

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۱۰۶	جدول ۲-۲: خلاصه پژوهش های انجام یافته در موضوع مربوطه در خارج کشور.....
۱۰۹	جدول ۱-۲: خلاصه پژوهش های انجام یافته در زمینه موضوع مربوطه در داخل کشور.....
۱۱۵	جدول ۱-۳ : ماده های مربوط به هر یک از زیر مقیاس ها.....
۱۱۵	جدول ۲-۳: همبستگی عوامل پرسشنامه مقابله با استرس.....
۱۱۹	جدول ۳-۳: مفهوم نشانه ها و شرح حوزه ها.....
۱۱۹	جدول ۴-۳: ضرایب پایایی پرسشنامه.....
۱۲۰	جدول ۵-۳: ماتریس همبستگی سه حوزه سازگاری.....
۱۲۴	جدول ۱-۴: میانگین و انحراف معیار راهبردهای مقابله ای مادران دارای فرزند با و بدون اختلال یادگیری.....
۱۲۵	جدول ۲-۴: میانگین و انحراف معیار بهزیستی شخصی مادران دارای فرزند با و بدون اختلال یادگیری.....
۱۲۶	جدول ۳-۴: میانگین و انحراف معیار سازگاری کودکان با و بدون اختلال یادگیری.....
۱۲۷	جدول ۴-۴: میانگین و انحراف معیار سازگاری کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت.....

- ۱۲۸ جدول ۴-۵: میانگین و انحراف معیار سازگاری عاطفی کودکان با و بدون اختلال یادگیری
- ۱۲۹ جدول ۴-۶: میانگین و انحراف معیار سازگاری عاطفی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت
- ۱۳۰ جدول ۴-۷: میانگین و انحراف معیار سازگاری اجتماعی کودکان با و بدون اختلال یادگیری
- ۱۳۱ جدول ۴-۸: میانگین و انحراف معیار سازگاری اجتماعی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت
- ۱۳۲ جدول ۴-۹: میانگین و انحراف معیار سازگاری آموزشی کودکان با و بدون اختلال یادگیری
- ۱۳۳ جدول ۴-۱۰: میانگین و انحراف معیار سازگاری آموزشی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب
- ۱۳۴ جدول ۴-۱۱: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین مادران دارای فرزند با و بدون اختلال یادگیری در متغیر راهبردهای مقابله ای مساله- مدار، هیجان - مدار، اجتناب - مدار
- ۱۳۵ جدول ۴-۱۲: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین مادران دارای فرزند با و بدون اختلال یادگیری در متغیر بهزیستی شخصی
- ۱۳۵ جدول ۴-۱۳: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری کودکان با و بدون اختلال یادگیری
- ۱۳۶ جدول ۴-۱۴: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت
- ۱۳۶ جدول ۴-۱۵: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری عاطفی کودکان با و بدون اختلال یادگیری

- جدول ۴-۱۶: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری عاطفی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت..... ۱۳۷
- جدول ۴-۱۷: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری اجتماعی کودکان با و بدون اختلال یادگیری..... ۱۳۷
- جدول ۴-۱۸: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری اجتماعی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت..... ۱۳۸
- جدول ۴-۱۹: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری آموزشی کودکان با و بدون اختلال یادگیری..... ۱۳۸
- جدول ۴-۲۰: نتایج آزمون t جهت بررسی وجود تفاوت بین سازگاری آموزشی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت..... ۱۳۹

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۲۴	نمودار ۱-۴: میانگین راهبردهای مقابله ای مادران دارای فرزند با و بدون اختلال یادگیری.....
۱۲۵	نمودار ۲-۴: میانگین بهزیستی شخصی مادران دارای فرزند با و بدون اختلال یادگیری.....
۱۲۶	نمودار ۳-۴: میانگین سازگاری کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت.....
۱۲۷	نمودار ۴-۴: میانگین سازگاری کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت.....
۱۲۸	نمودار ۵-۴: میانگین سازگاری عاطفی کودکان با و بدون اختلال یادگیری.....
۱۲۹	نمودار ۶-۴: میانگین سازگاری عاطفی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت.....
۱۳۰	نمودار ۷-۴: میانگین سازگاری اجتماعی کودکان با و بدون اختلال یادگیری
۱۳۱	نمودار ۸-۴: میانگین سازگاری اجتماعی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت.....
۱۳۲	نمودار ۹-۴: میانگین سازگاری آموزشی کودکان با و بدون اختلال یادگیری.....
۱۳۳	نمودار ۱۰-۴: میانگین سازگاری آموزشی کودکان با و بدون اختلال یادگیری بر حسب جنسیت.....

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۵۴	شکل ۱-۲: طرح فرآیندهای برآورد شناختی و مقابله.....
۸۳	شکل ۲-۲: الگوی ریف در خصوص سازه بهزیستی روانشناختی.....

فصل اول

طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه

امروزه با افزایش روز افزون جمعیت دنیا، علیرغم تلاش های اصولی و عمومی در کاهش میزان تولد کودکان استثنایی کماکان با تعداد بی شماری از این قبیل کودکان: «عقب ماندگان ذهنی، ناشنوایان، ناسازگاران و ...» مواجه هستیم. کودکانی که در خلال مراحل رشد و تحول تا بزرگسالی، مسائل و مشکلات روانی - اجتماعی و اقتصادی متعددی را به خانواده و جامعه تحمیل می کنند و آنها را به زندگی با خود و تحمل مشکلاتشان ناگزیر می سازند (شریفی در آمدی، ۱۳۷۶). از جمله مواردی که روی فرآیند طبیعی رشد اثر می گذارد و به طبع آن استعدادها، علایق، نگرش ها، آموزش، کارایی و به طور کلی شخصیت فرد تحت تاثیر آن قرار می گیرد، ناتوانی های یادگیری است.

بنابر این ناتوانی های یادگیری سبب ایجاد مشکلاتی در زمینه های اجتماعی، هیجانی و تحصیلی برای دانش آموزان و خانواده شان می شود که فهم کامل آن نیازمند توجه به حوزه های اجتماعی، عاطفی و رفتاری زندگی فرد است. این مشکلات از دانش آموز و مدرسه به خانه و خانواده نیز راه می یابد و اضطراب و ناخشنودی را در فضای زندگی گسترش می دهد. حاصل این امر، آسیبی است که به بهداشت روانی فرد، خانواده و جامعه وارد می شود.

تأمین بهداشت همه افراد جامعه از مهم ترین مسائل اساسی هر کشور است، این امر در سه جنبه جسمانی، روانی و اجتماعی مورد ملاحظه قرار می گیرد، در صورتی که بعد روانی بهداشت به اندازه کافی مورد توجه قرار نگیرد فراوانی مشکلات روانی و رفتاری رو به فزونی خواهد گذاشت، تا حدی که عوارض ناشی از بی توجهی به آن در ابعاد فردی و اجتماعی، خانوادگی و انسانی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی اثرات سوء و غیر قابل جبران را در پی خواهد گذاشت (میلانی فر، ۱۳۸۲).

یکی از گروه های اجتماعی که بیش از دیگران با پدیده استرس رو به رویند «پدران» و «مادران» هستند. اگرچه پدر یا مادر بودن در کلیت امر مسئولیتی دشوار و آکنده از استرس های گوناگون است؛ ولی ایفای نقش پدر یا مادر برای کودکی ناتوان یکی از استرس زا ترین رخدادهای زیستی است که می تواند در حیات کسی اتفاق بیفتد. از جمله این والدین، والدین کودکان دارای ناتوانی یادگیری هستند؛ در واقع پدران و مادران هرگز برای شنیدن این خبر که کودک آنها با کودکان دیگر فرق دارد آمادگی نشان نمی دهند. آگاهی از ناتوانی و معلولیت کودک - چه بلافاصله پس از تولد او و چه سالیانی دورتر- رؤیایها و انتظارات خانواده او را دگرگون می سازد و به نوبه خود، امواج تازه ای از استرس را در زندگی معمول اعضای خانواده، بخصوص پدر و مادر به وجود می آورد. رز^۱ (۲۰۰۰) معتقد است، فرایند غم و اندوه از داشتن یک کودک ناتوان شامل شوک، انکار، احساس گناه، خشم، شرم و افسردگی است. البته این موارد بسته به افراد، اعضای خانواده، روش های مقابله، تفاوت های فرهنگی، زمان تشخیص و روشی که این تشخیص ناتوانی توسط متخصصین به آنها گفته می شود، متفاوت است (ترنبال^۲، ۲۰۰۱؛ به نقل از معماریانی، ۱۳۸۸). بر اساس تمامی این مفروضات، می توان چنین استنباط کرد که والدین کودکان ناتوان با مخاطره و استرس زیادتری رو به رویند و در نتیجه آن از سلامت و بهزیستی پایین تری بر خوردار خواهند بود.

۲-۱- بیان مسئله

دانش آموزان مبتلا به نارسائی های ویژه در یادگیری^۳ شاخه ای از کودکان استثنایی^۴ هستند که اخیراً در حیطه کودکان استثنایی قرار گرفته اند (نریمانی و آقا جانی، ۱۳۸۳). امروزه، بزرگترین گروه کودکان استثنایی را که در تمام مدارس استثنایی ثبت نام می شوند (حدود ۴۰ درصد از کل) کودکان دچار ناتوانی های ویژه یادگیری تشکیل می دهند (کیرک^۵ و همکاران، ۱۹۹۹).

¹ Rose

² Turnbull

³ learning disabilities

⁴ Exceptional Children

⁵ Kirk